

ΤΑ ΕΙΔΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΕΚΠΟΝΟΥΝ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΓΟΥΠΟΣ Θ.

Σχολικός Σύμβουλος, Δ/ντής Σπουδών Π.Ε., ΥΠ.Ε.Π.Θ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ένταξη του θεσμού της Π.Ε. στη σχολική πραγματικότητα γίνεται με την ψήφιση του Ν.1892/90. Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί πάνω από 20.000 προγράμματα Π.Ε. σε δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια. Ο αριθμός των μαθητών και των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν σε προγράμματα Π.Ε. ανέρχεται στο 13,4%.

Για την αξιολόγηση της περιβαλλοντικής δραστηριοποίησης των εκπαιδευτικών με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο.

Από την επεξεργασία των πινάκων που προκύπτουν γίνονται διαπιστώσεις όπως:

- είναι απαραίτητη η επανεκτίμηση του περιεχομένου των θεμάτων στα προγράμματα της Π.Ε., μιας και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ασχολούνται με τα απορρίμματα και την ανακύκλωση
- είναι απαραίτητη η επανεκτίμηση της ένταξης της Π.Ε. στο σχολικό πρόγραμμα ως μιας «εστίας» μέσα σε όλα τα μαθήματα που από μόνη της θα αποτελεί διεπιστημονικό τομέα.

Προτείνονται μεταξύ άλλων η καθιέρωση ωρών Καινοτόμων Δράσεων στο Δημοτικό σχολείο, η ίδρυση Γραφείου Καινοτόμων Δράσεων σε κάθε Διεύθυνση Εκπαίδευσης, κ.α.

ΓΟΥΠΟΣ Τ.

ABSTRACT

Activities of environmental education in primary and secondary education

Law 1892/90 ensures the incorporation of primary education in the greek educational system. Until nowadays more than 20,000 programmes of environmental education were accomplished in both primary and secondary education. The number of students and teachers involved in the above mentioned programmes ranges to 13,4 %.

For the evaluation of the environmental activities a questionnaire was constructed. The analysis of the data selected provides evidence such as:

- The re-evaluation of the content of the environmental programmes is necessary, since most teachers are only involved with recycling.
- The inclusion of these specific programmes should consist the core of the school curriculum so that it can work as a cross scientific domain of its own.

It is suggested the establishment of modules of Innovative Activities in primary school, as well as the creation of new departments in the Local Education Authorities, etc.

Λέξεις κλειδιά: προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αξιολόγηση περιβαλλοντικής δραστηριοποίησης εκπαιδευτικών, ερωτηματολόγια.

1. Η ΓΕΝΕΣΗ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, όπως εννοείται σήμερα, είναι αποτέλεσμα του προβληματισμού που ανέπτυξε για το θέμα του περιβάλλοντος το οικολογικό κίνημα, στα τέλη της δεκαετίας του '60, αλλά και του κοινωνικού αιτήματος για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων τα οποία συγκεκριμενοποιούν τη σύγχρονη οικολογική κρίση. Η Π.Ε. τροφοδοτείται από το οικολογικό κίνημα, παράλληλα με το οποίο εξελίσσεται. Η ιδέα για μια εκπαίδευση σχετική με το περιβάλλον κυοφορήθηκε στους κόλπους του οικολογικού προβληματισμού.

2. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στη χώρα μας, η εισαγωγή της Π.Ε. στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση καθυστέρησε σημαντικά σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και τις Η.Π.Α., στις οποίες ξεκίνησαν κινήματα με στόχο την Π.Ε. πριν από τις διεθνείς συνδιασκέψεις. Η καθυστέρηση αυτή αποδίδεται τόσο σε μία σειρά από ιστορικούς λόγους (*κυπριακό, δικτατορία*), όσο κυρίως στα προβλήματα του περιβάλλοντος, τα οποία στη χώρα μας, σε σύγκριση πάντα με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, παρουσιάστηκαν σχετικά αργότερα, συνεπώς και το ενδιαφέρον στο ευρύ κοινό και στους αρμόδιους φορείς άρχισε να αναπτύσσεται αργότερα (*Σπυρόπουλος, 1986, SKOULLOS, 1991*). Η ίδια καθυστέρηση και για τους ίδιους σχεδόν λόγους παρατηρείται και στην ανάπτυξη του οικολογικού κινήματος (*Καλογεράτος, 1986*).

Σταθμό για την ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα αποτελεί ο Ν. 1892 / 31 - 7 - 90 (ΦΕΚ 101 Α'), όπου σε συγκεκριμένη διάταξη της παραγράφου 13 του άρθρου 11 «αναγνωρίζεται η Π.Ε. ως τμήμα των προγραμμάτων των Σχολείων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης». Όσον αφορά την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση η επίσημη εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης γίνεται ένα χρόνο αργότερα με την υπ' αριθμ. Γ1 / 308 / 3 - 4 - 1991, Υπουργική Απόφαση.

Στον ίδιο νόμο προβλέπεται:

α. Ο θεσμός των υπεύθυνων της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και στις δύο βαθμίδες της εκπαίδευσης ανά νομό με σκοπό την προώθηση και το συντονισμό δραστηριοτήτων Π.Ε. στα σχολεία της περιοχής ευθύνης τους.

β. Η ίδρυση κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Η Π.Ε. εντάσσεται στις «Σχολικές δραστηριότητες», τις οποίες εκτός από την Π.Ε. απαρτίζουν η αγωγή υγείας καθώς και πολιτιστικά και επιστημονικά θέματα (Φ.Ε.Κ. 629 / 23 - 10 - 1992)

Το 1994 καθιερώνεται και η μερική χρηματοδότηση των προγραμμάτων Π.Ε.

Σήμερα, εκτός από τα προγράμματα που εφαρμόζονται στα σχολεία, παράλληλα με το αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα, πραγματοποιούνται και προγράμματα Π.Ε. από μαθητές με απομάκρυνση από το οικογενειακό και σχολικό τους περιβάλλον, σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Πρόκειται για τη μελέτη ενός άλλου τρόπου προσέγγισης του περιβάλλοντος, για μια άλλη μορφή προγραμμάτων Π.Ε..

Αναμφισβήτητα η ένταξη του θεσμού της Π.Ε. στη σχολική πραγματικότητα με την ψήφιση του Ν. 1892 / 90 διαμόρφωσε νέες προοπτικές για περισσότερο οργανωμένη προώθηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη χώρα μας, παρόλα τα προβλήματα και τις δυσκολίες που έχουν σχέση με το γενικότερο στατικό εκπαιδευτικό μας σύστημα. Ήδη, έχουν πραγματοποιηθεί πάνω από 20.000 προγράμματα Π.Ε. σε δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια (*Γούπος, 1998*).

Ωστόσο, όλα αυτά τα χρόνια και κυρίως από το 1992 και μετά που δημιουργείται μια κρίσιμη μάζα εκπαιδευτικών, ευαισθητοποιημένων στην Π.Ε. και μολονότι το ΥΠ.Ε.Π.Θ. με εγκυκλίους του ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να αναλαμβάνουν προγράμματα Π.Ε., το ίδιο το εκπαιδευτικό μας σύστημα με το κεντρικά σχεδιασμένο αναλυτικό πρόγραμμα, δεν ευνοεί στην ουσία την ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών. Έτσι, μολονότι παρατηρούμε μια αυξητική τάση προγραμμάτων Π.Ε. (κυρίως ποσοτικών), εντούτοις όμως οι ίδιοι οι αριθμοί, ως ποσοστά των αντίστοιχων συνολικών δεικτών, δείχνουν ότι η Π.Ε. αποτελεί μια ακόμη περιθωριακή δραστηριότητα στα σχολεία μας και ο αριθμός των μαθητών και των εκπαιδευτικών που

συμμετέχουν σε προγράμματα Π.Ε. είναι ιδιαίτερα περιορισμένος σε ποσοστά που κυμαίνονται από 2,5, μέχρι 10% (Γεωργόπουλος, 1999) ή κατ' άλλους 5% (Περδίκη, 1994), ενώ σύμφωνα με δική μας πανελλήνια έρευνα το ποσοστό ανέρχεται στο 13,4% (Γούπος, 2004).

3. ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΕΚΠΟΝΟΥΝ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Για την αξιολόγηση της περιβαλλοντικής δραστηριοποίησης των εκπαιδευτικών με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο. Στην ερώτηση καλείται ο εκπαιδευτικός να απαντήσει για το είδος των θεμάτων με τα οποία ασχολήθηκε στα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας παρατίθεται στο παράρτημα.

Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της *cross tabulation*.

Σύμφωνα με τους πίνακες προκύπτουν τα εξής:

α. Απορρίμματα – Ανακύκλωση

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	100	14,1	50,8	50,8
	ΟΧΙ	97	13,6	49,2	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 100 εκπαιδευτικοί, (14,1%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στο πρόγραμμά τους με τα απορρίμματα και την ανακύκλωση.

β. Ενέργεια

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	25	3,5	12,7	12,7
	ΟΧΙ	172	24,2	87,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 25 εκπαιδευτικοί, (3,5%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με την ενέργεια (υπερκατανάλωση, εναλλακτικές μορφές, ηλεκτρική, αιολική, πυρηνική ενέργεια, κλπ.

γ. Καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	23	3,2	11,7	11,7
	ΟΧΙ	174	24,5	88,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 23 εκπαιδευτικοί (3,2%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με την καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων.

δ. Αλόγιστη εκμετάλλευση των δασών

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	43	6,0	21,8	21,8
	ΟΧΙ	154	21,7	78,2	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 43 εκπαιδευτικοί, (6,0%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με την αλόγιστη εκμετάλλευση των δασών και τις αναδασώσεις.

ε. Υπερπληθυσμός - Αστικοποίηση

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	6	0,8	3,0	3,0
	ΟΧΙ	191	26,9	97,0	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 6 εκπαιδευτικοί, (0,8%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τα θέματα του υπερπληθυσμού και της αστικοποίησης.

στ. Ρύπανση του εδάφους

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	19	2,7	9,6	9,6
	ΟΧΙ	178	25,0	90,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 19 εκπαιδευτικοί, (2,7%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τη ρύπανση των εδαφών.

ζ. Ατμοσφαιρική ρύπανση

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	31	4,4	15,7	15,7
	ΟΧΙ	166	23,3	84,3	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 31 εκπαιδευτικοί, (4,4%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με την ατμοσφαιρική ρύπανση.

η. Ρύπανση των υδάτινων οικοσυστημάτων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
ΝΑΙ	20	2,8	10,2	10,2
ΟΧΙ	177	24,9	89,8	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ	711	100,0		

- 20 εκπαιδευτικοί, (2,8%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τη ρύπανση των υδάτινων οικοσυστημάτων.

θ. Καθαρισμός ακτών ή άλλων χώρων

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
ΝΑΙ	42	5,9	21,3	21,3
ΟΧΙ	155	21,8	78,7	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ	711	100,0		

- 42 εκπαιδευτικοί, (5,9%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τον καθαρισμό ακτών ή άλλων χώρων στην ευρύτερη περιοχή τους.

ι. Σχολικοί κήποι

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
ΝΑΙ	42	5,9	21,3	21,3
ΟΧΙ	155	21,8	78,7	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ	711	100,0		

- 42 εκπαιδευτικοί, (5,9%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τους σχολικούς κήπους.

κ. Προστασία άγριας ζωής

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
ΝΑΙ	32	4,5	16,2	16,2
ΟΧΙ	165	23,2	83,8	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ	711	100,0		

- 32 εκπαιδευτικοί, (4,5%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με την προστασία της άγριας ζωής.

λ. Κλιματικές αλλαγές

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	7	1,0	3,6	3,6
	ΟΧΙ	190	26,7	96,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 7 εκπαιδευτικοί, (1,0%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τις κλιματικές αλλαγές.

μ. Διατροφή

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	26	3,7	13,2	13,2
	ΟΧΙ	171	24,1	86,8	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 26 εκπαιδευτικοί, (3,7%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τη διατροφή.

ν. Μεταφορές

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	7	1,0	3,6	3,6
	ΟΧΙ	190	26,7	96,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

- 7 εκπαιδευτικοί, (1,0%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με τις μεταφορές.

ξ. Αστικό περιβάλλον

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	ΝΑΙ	11	1,5	5,6	5,6
	ΟΧΙ	186	26,2	94,4	100,0
	ΣΥΝΟΛΟ	197	27,7	100,0	
	Δεν δήλωσαν	514	72,3		
ΣΥΝΟΛΟ		711	100,0		

11 εκπαιδευτικοί, (1,5%), δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με το αστικό περιβάλλον.

Από την ομαδοποίηση του ανοικτού υπο-ερωτήματος ως προς τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι εκπαιδευτικοί στα προγράμματά τους προέκυψε:

29 εκπαιδευτικοί, (4,1%) δήλωσαν ότι ασχολήθηκαν στα προγράμματά τους με διάφορα άλλα θέματα όπως:

- ✓ μεταλλαγμένα προϊόντα
- ✓ ναρκωτικά
- ✓ απειλούμενα είδη
- ✓ κυκλοφοριακή Αγωγή
- ✓ Αγωγή υγείας

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι τριάντα ολόκληρα χρόνια μετά την πρώτη εμφάνιση της Π.Ε. στα εκπαιδευτικά δρώμενα της χώρας μας, βρίσκεται σε μια στασιμότητα που μας οδηγεί σε κάποιες διαπιστώσεις:

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση συνεχίζει την πορεία της στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ως προαιρετική δραστηριότητα με τη μορφή κυρίως σχεδίων εργασίας (projects) και λιγότερο με τη μορφή των επισκέψεων στο πεδίο.
- Φαίνεται απαραίτητη η επανεκτίμηση της ένταξης ή μη της Π.Ε. στο σχολικό πρόγραμμα, όχι βεβαίως ως ένα νέο μάθημα, αλλά ως μιας «εστίας» μέσα σε όλα τα μαθήματα που από μόνη της θα αποτελεί διεπιστημονικό τομέα, που περικλείει και ενσωματώνει έννοιες και τρόπους προσέγγισης που προέρχονται και από άλλες επιστήμες.
- Είναι απαραίτητη η επανεκτίμηση του περιεχομένου των θεμάτων στα προγράμματα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Φαίνεται να υπάρχει μια σύγχυση ως προς τα ποια θέματα εμπίπτουν στο αντικείμενο της Π.Ε.
- Η θέσπιση υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, υπευθύνων Αγωγής Υγείας και υπευθύνων καλλιτεχνικών και πολιτιστικών θεμάτων ανά Διεύθυνση Εκπαίδευσης φαίνεται να δημιουργεί προβλήματα συντονισμού, αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων αλλά και «δεξαμενής εκπαιδευτικών για πραγματοποίηση προγραμμάτων» αφού κατά κανόνα οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την Αγωγή Υγείας και τα πολιτιστικά και καλλιτεχνικά θέματα.
- Προτείνεται η καθιέρωση ωρών Καινοτόμων Δράσεων στο Δημοτικό σχολείο, ως εξής:
 - α. Για ένα δίωρο στις Α', Β', Γ', Δ' τάξεις όπου θα γίνονται προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, καλλιτεχνικών και πολιτιστικών θεμάτων, Αγωγής του Καταναλωτή, Κυκλοφοριακής Αγωγής, Σκυταλοδρομίες Ανάγνωσης κ.λ.π.
- Προτείνεται η ίδρυση Γραφείου Καινοτόμων Δράσεων σε κάθε Διεύθυνση Εκπαίδευσης το οποίο θα καθοδηγείται Επιστημονικά από Συντονιστή Σχολικό Σύμβουλο. Στο Γραφείο Καινοτόμων Δράσεων θα υπάγονται οι υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, πολιτιστικών και καλλιτεχνικών θεμάτων.
- Ουσιαστική χρηματοδότηση των Σχολικών Μονάδων σε ειδικό κωδικό για την εκπόνηση τέτοιων προγραμμάτων στην αρχή της σχολικής χρονιάς.
- Να παραχθεί διδακτικό υλικό Π.Ε. σε έντυπη, οπτικοακουστική και ηλεκτρονική μορφή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αθανασάκης Α. (1996). «Μεθοδολογικές αρχές, προϋποθέσεις και δυσκολίες για την εφαρμογή προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης», *Νέα Παιδεία*, τ. 79. σ.σ. 89 – 92.
2. Γαρδέλης Σ. (1989). «Μεθοδολογική πρόταση για την Π.Ε.», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 44, σ.σ. 68 – 75.
3. Γεωργόπουλος Α. & Τσαλίκη Ε., (1993). «*Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1993.
4. Γεωργόπουλος Α. (1998) «*Η προβληματική της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*» στο Οικολογία και Επιστήμες του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Στοχαστής / ΔΙΠΕ, Αθήνα, σ.σ. 217 – 232.

5. Γούπος Θ. (1998) «Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Είκοσι χρόνια μετά: Αποτελέσματα και προοπτικές», *Σχολείο και Ζωή*, τ. 3, σ.σ. 138 – 140.
6. Γούπος Θ. (1998) «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Μια ευκαιρία για το περιβάλλον και μια πρόκληση για την εκπαίδευση», *Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών*, τ. 20, σ.σ. 14 – 15
7. Γούπος Θ. «*Η περιβαλλοντική δραστηριοποίηση των Εκπαιδευτικών της Προσχολικής, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*».
8. Καλογεράτος Π. (1986). «*Σύγχρονα Κοινωνικοπολιτικά Κινήματα*», Αθήνα.
9. Ποζίδης Π. (1995). «*Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: προβλήματα και δυσκολίες*», *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, τ. 9., σ.σ. 12 – 13.